

 NANMEEBOOKS

พิมพ์ครั้งที่ 4

สารคดีสำหรับเยาวชน

รางวัล **แว่นแก้ว** ปี ๒๕๕๑

แม่ เมื่อยา ยาย ทำหงษ์

ยายนาง เขียน

ผศ. อินทิรา ชาศิริ คำนิยม

กาญจนา ทองทั่ว และคณะ ตรวจสอบข้อมูล

นัยกานต์ สุพุทธิพงศ์ ภาพปกและภาพประกอบ

จัดพิมพ์โดย **nanmeebooks**
Ten สำนักพิมพ์ในเครือ นานมีบุ๊คส์

เมื่อยายอายุเท่าหนู

“ยายนาง” เขียน

ผช. ศจ. อินทิรา ซาฮีร์ คำนิยม

กาญจนา ทองทั่ว และคณะ ตรวจสอบข้อมูล

นัยกานต์ สุพทธิพงศ์ ภาพปกและภาพประกอบ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๑

ราคา ๑๔๘ บาท

© ลิขสิทธิ์ภาษาไทย ๒๕๕๑: “ยายนาง”

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ยายนาง.

เมื่อยายอายุเท่าหนู. -- กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ทีน, ๒๕๕๑.

๑๗๖ หน้า.

๑. ไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)--ภาวะสังคม. ๒. ประวัติศาสตร์สังคม--อุบลราชธานี I. ชื่อเรื่อง.

๓๐๖.๐๙๕๙๓

ISBN 978-974-258-129-9

กรรมการผู้จัดการ สุวดี จงสถิตย์วัฒนา ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการสายผลิตภัณฑ์ ราตรี สังสกฤษ
บรรณาธิการบริหาร วาริน วรรณประสาท บรรณาธิการเล่ม วลัยพร ขำโพ ประธานงาน
การผลิต จรัสศรี พรหมเทพ พิสูจน์อักษรและตรวจสอบ ธนุดรา ทิพนกนก ผู้จัดการกอง
ศิลปกรรม กฤษดา ส่งสงค์ คอมพิวเตอร์กราฟิก พิชญ์วรรณ ฐิตาสยะวงศ์ สุนันท์ เพชรวาว
สำนักงาน บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด เลขที่ ๑๑ ซอยสุขุมวิท ๓๑ (สวัสดี) ถนนสุขุมวิท แขวง
คลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทร. ๐-๒๖๗๐-๙๘๐๐, ๐-๒๖๖๒-๓๐๐๐ โทรสาร ๐-๒๖๖๒-๐๙๑๙

e-mail: editorial@nanmeebooks.com

เพลตที่ พีพี เพลท โทร. ๐-๒๒๗๔-๗๙๙๘ พิมพ์ที่ พิมพ์ดี โทร. ๐-๒๘๐๓-๒๖๙๔

จัดจำหน่ายทั่วประเทศ บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด เลขที่ ๑๑ ซอยสุขุมวิท ๓๑ (สวัสดี) ถนนสุขุมวิท
แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐ www.nanmeebooks.com

กระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ช่วยในการถนอมสายตา เนื่องจากสะท้อนแสงเพียงเล็กน้อย

หากหนังสือเล่มนี้ผลิตไม่ได้มาตรฐาน อาทิ หน้ากระดาษสลับกัน หน้าซ้ำ หน้าขาดหาย

สำนักพิมพ์ยินดีรับผิดชอบเปลี่ยนใหม่ให้ โปรดส่งไปเปลี่ยนตามที่อยู่ด้านบน

หรือติดต่อ Nanmeebooks Call Center โทร. ๐-๒๖๖๒-๓๐๐๐ กด ๑

คำนำสำนักพิมพ์

วัยเด็ก เป็นวัยหนึ่งในช่วงต้นของชีวิตที่ผ่านเข้ามาเพียงสั้น ๆ แต่ถึงอย่างนั้น ทุกคนคงจำวัยเด็กของตนได้ไม่มากก็น้อยเสมอ

สำหรับ "ยายนาง" ผู้แต่ง **เมื่อยายอายุเท่าหนู** ซึ่งเป็นผลงานที่ได้รับ **รางวัลชนะเลิศ จากการประกวดวรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว ครั้งที่ ๕ ประเภทสารคดี** ก็ไม่ต่างกัน

"ยายนาง" ซึ่งขณะนี้เปิดตัวว่าเป็นคุณยายวัยใกล้เกษียณอายุราชการ ถ่ายทอดชีวิตของตนในวัยเด็กที่ผ่านมากกว่า ๕๐ ปี สมัยยังเป็นเพียงเด็กน้อยจากหมู่บ้านผับคำ หรือที่คนบ้านอื่นเรียกอย่างประชดประชันว่า บ้านผับแล้ง ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งของภาคอีสานอันกว้างใหญ่ "ยายนาง" เติบโตมาท่ามกลางกลิ่นหอมของรวงข้าว เสียงกริ่งกริ่งจากกระดิ่งคล้องคอวัวควาย แมงกูดจี ผู้คนที่พูดคุยกันด้วยภาษาถิ่นคุ้นเคย รวมทั้งความสนุกสนานของงานบุญ โดยเฉพาะเรื่องข้าวจันทร์จากงานบุญบั้งไฟ ที่เด็กทุกคนตั้งตารอ

มาเร็ว มานั่งล้อมวงกันที่ลานบ้านได้ต้นมะขามของ "ยายนาง" มาฟังเรื่องเล่า สนุก ทุกข์ สุข สมัยเมื่อยาย(นาง)อายุเท่าพวกเรากัน นานมีบุ๊คส์ที่นจัดเสื่อ พรม ขนมน้ำ ไว้พร้อมสำหรับทุกคนแล้ว อ้อ! ไม่ต้องไล่เจ้าแดง กับ หมูใหญ่ หรอก มันก็อยากฟังเหมือนกัน

ถ้าฟัง (อ่าน) **เมื่อยายอายุเท่าหนู** จบแล้ว จะเปลื่อยิ้มออกมา หรืออยากจะเป็นนักเขียนแบบ "ยายนาง" บ้าง เราก็ไม่ว่ากัน

สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์ที่น

สารบัญ

พักทายกันก่อน

ส่วยบ้านใด - ไทบ้านนั้น

หมากจื๊วกับยางวง

หนังสือที่ไม่มีตอนจบ

คอหมอลำ

หมอลำน้อย

ไปกินข้าวป่า

กรุ่นกลิ่นดอกไม้ป่า

ส่งข่าวถึงท่านท้าวพญาแสน

อีเก็งเดือนดาว

ขี่ควายกองนี้มีหมายจอง

หน้า

๘

๑๐

๑๖

๒๓

๒๙

๓๔

๔๐

๔๖

๕๘

๖๘

๗๖

	หน้า
หมูในเล้าแลดูหมา	๘๔
เส้นสายใยรัก	๙๒
กบ เขียด ปู ปลา และนาข้าว	๑๐๓
น้ำตาต้นยาง	๑๑๕
ข้าวดี - ข้าวร้าย	๑๒๒
ศาลาฟ้าผ่า	๑๓๐
วิทยุ	๑๓๖
สายลมในป่าข้าว	๑๔๖
ไทแขก	๑๕๘
สู่โลกกว้าง	๑๖๗
เกี่ยวกับผู้เขียน	๑๗๓

ในน้ำมีกอหญ้า
ใต้กอหญ้ามีปลาหลาย
เชอคอยดูทางด้านซ้าย
ฉันจะคอยไล่ทางด้านขวา
คำนี้เราจะมีปลาเป็นอาหารเย็น

ทักทายกันก่อน

ขณะนี้ยายนางอยู่ในวัยใกล้เกษียณอายุราชการ ดังนั้นช่วงเวลาที่อยู่ในวัยเด็ก อันเป็นวัยอรุณแรกแห่งชีวิตเท่าๆ กับหนูนั้น มันจึงผ่านมาเกือบห้าสิบปีแล้วละ

แม้วันเวลาผ่านไป หลายสิ่งหลายอย่างในโลกเปลี่ยนแปลง และแตกต่างกันมากมาย ความเจริญทางเทคโนโลยีและการสื่อสารยุคใหม่ทำให้วิถีชีวิตของคนเราเปลี่ยนแปลงไป แต่ในความเป็นเด็ก อยู่ในวันแห่งวัยอรุณแรกแถมของชีวิตนั้น ไม่ว่าจะอยู่ในยุคสมัยใดๆ ก็ไม่ต่างกันมากมายนักในด้านการต้องต่อสู้ฝ่าฟัน มีความฝัน มีวันหวาน มีวันสุข สนุกสนาน มีวันขมขื่น โศกเศร้าคลุกเคล้าปะปนเช่นกัน จะต่างก็แต่ว่าปัจจัย และสถานการณ์ที่ทำให้เกิดสุข ทุกข์ เหล่านั้นตั้งอยู่บนเงื่อนไขของสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันเท่านั้นเอง

ในความเป็นมนุษย์ ที่ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งปวงในโลก เป็นสัตว์สังคมที่มีการพัฒนาตัวเอง สร้างสังคมเป็นปึกแผ่นมั่นคง ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มเมื่อหลายแสนปีก่อนที่ยังอาศัยในถ้ำ ในป่า เป็นคนป่าคนดง มนุษย์รู้จักคิดวิวัฒน์พัฒนาชีวิต วัฒนธรรม สืบทอดมาจนกลายเป็นสังคมบ้านเมืองใหญ่โต ซับซ้อนมากมายอย่างที่เราได้เห็นในทุกวันนี้ อย่าว่าแต่จะนึกไปถึงยุคแรกเริ่มเป็นมนุษย์ถ้ำ มนุษย์ภูเขานั่นเลยนะ เอาแค่รุ่นยายกับหลานห่างกันประมาณห้าสิบปีนี้ ยังมีอะไรมากมายที่หนูไม่เคยได้รับรู้ และนึกไปไม่ถึงแล้วละ บางอย่างนั้นไม่น่าเชื่อเลยที่เดียวว่าจะเป็นไปได้ แต่มันก็เป็นความจริงที่เกิดขึ้นแล้วในชีวิตของยายนาง ในท่ามกลางความด้อยพัฒนาไม่เจริญรุ่งเรืองนั้นยังมีความงาม ความเจริญของจิตใจแทรกซ่อนอยู่เหมือนดอกบัวแสนงามผุดขึ้นมาจากโคลนตมกระนั้น

ยายนางเกิดและเติบโตมาในหมู่บ้านเล็ก ๆ มุมหนึ่งของภาคอีสานอันกว้างใหญ่ มีพ่อเป็นครูประชาบาล และมีแม่เป็นลูกชานา

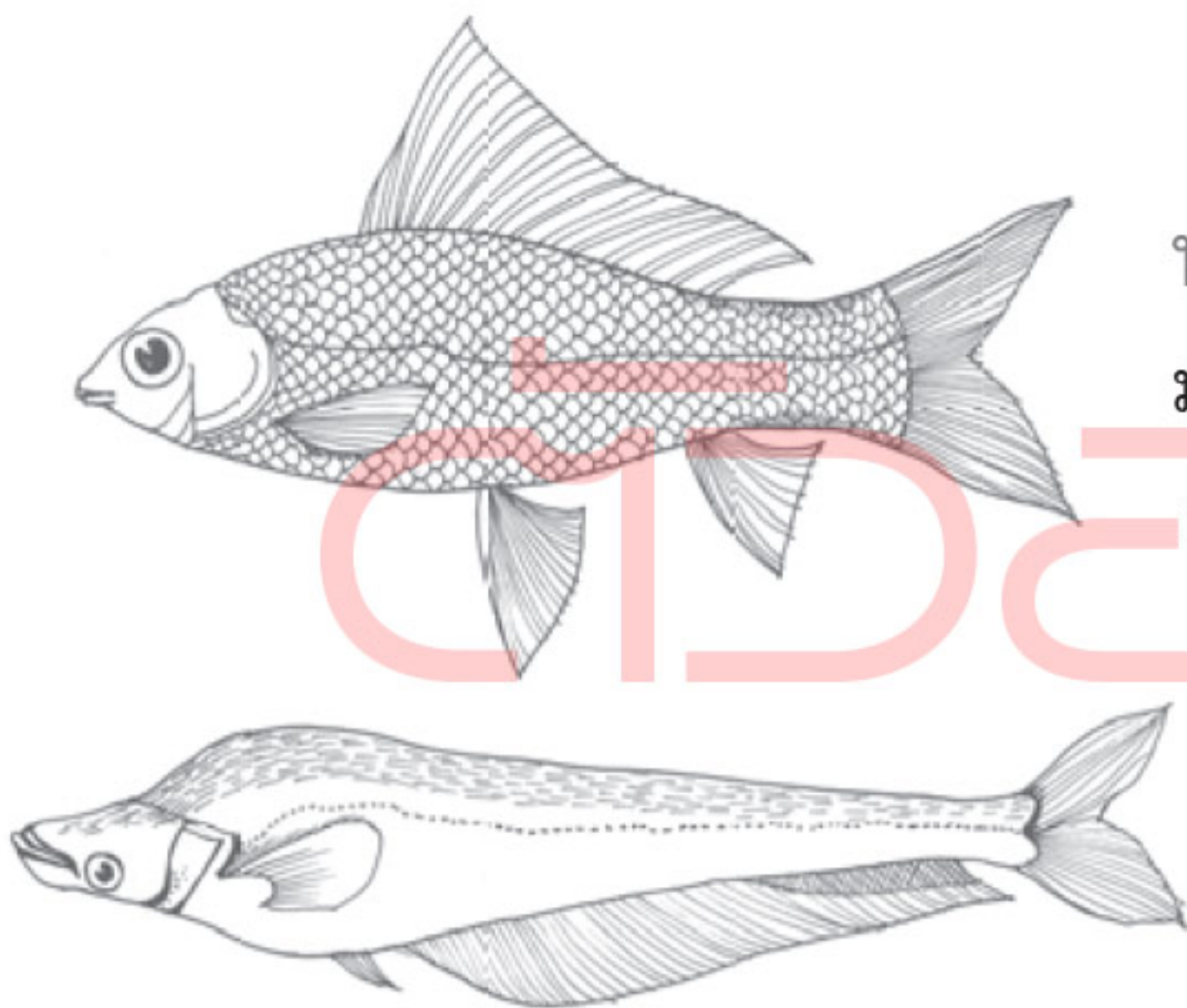
ชีวิตของเด็กชาวบ้านอีสานเมื่อห้าสิบปีที่แล้ว มีอะไรที่เป็นความสุข เป็นความทุกข์ ต้องฝ่าฟันกันบ้าง

เอาเถอะนี่กำลังจะเล่าให้ฟังอยู่นี่ไงละ หลากอย่างจะได้เป็นอุทาหรณ์สอนใจให้เข้มแข็ง ให้ได้รู้ว่าปัญหาที่เราเผชิญในทุกวันนี้มันช่างน้อยนิดเหลือเกินเมื่อเทียบกับคนในยุคสมัยที่ผ่านมา จะได้ว่านั่นมันเป็นธรรมดาของชีวิตที่มีทั้งความสุข ความทุกข์ คลุกเคล้าปะปน ขอเพียงเราเป็นคนเข้มแข็ง มีกำลังใจ มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เราก็จะมีเพื่อนเสมอ ชีวิตเราก็จะไม่เคยสิ้นหวัง

ตัวอย่าง

ส่วยบ้านไค - ไทบ้านนั้น

หมู่บ้านเล็ก ๆ ที่ยายนางเติบโตมานั้น ชื่อ "บ้านผับแล้ง" ตั้งอยู่ในเขตอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันแยกออกเป็นเขตอำเภอลำโรง เป็นพื้นที่ชายแดนระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ห่างจากเทือกเขา

พนมดงรักที่ทอดยาวกั้นเขตแดนไทย-กัมพูชาประมาณ ๔๐ กิโลเมตร เทือกเขาเหล่านี้เป็นต้นกำเนิดสายน้ำน้อยใหญ่ที่ไหลหล่อเลี้ยงทุ่งนา ป่าเขา ในเขตพื้นที่ใกล้เคียงให้อุดมสมบูรณ์

สภาพที่ตั้งหมู่บ้านนั้นอยู่บนเนินดินชายป่า ลาดเอียงลงสู่ทุ่งนากว้างใหญ่มีสายน้ำ ลำธาร ไหลล้อมหลายสาย ทางทิศตะวันออกนั้นมีลำธารเล็ก ๆ เรียก **ลำเหมือง** ไหลเลียบเชิงหนองเฉพาะในฤดูฝน ไกลออกไปมีลำธารที่ใหญ่กว่าลำเหมืองเราเรียกว่า **ลำห้วย** ซึ่งมีห้วยแม่เหมา และห้วยหนองยาวไหลจากใต้สู่เหนือ ส่วนสายน้ำที่ใหญ่กว่าลำเหมืองและลำห้วยเราเรียกว่า **ลำผับ** ซึ่งมีผับน้อย และผับแล้งทางทิศใต้ ไหลอ้อมดงใหญ่ที่

โอบล้อมหมู่บ้านจากใต้ไปตะวันตก อ้อมโค้งไปรวมกันกับลำห้วยหนองยาว ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน กลายเป็นลำดับใหญ่อันไหลลงสู่ห้วยชะยุ้งและแม่น้ำมูล

ความจริงชื่อบ้านว่าดับแล้งนี้ เป็นชื่อที่คนจากที่อื่น ๆ เรียกเพี้ยนจากชื่อเดิม ที่ชื่อว่าบ้าน "ดับคำ"

คำว่า "คำ" ในภาษาลาวท้องถิ่นนั้นหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มีค่า ควรแก่การรัก และหวงแหน พ่อแม่หรือผู้ใหญ่จะใช้คำนี้เรียกลูกหลานที่ตนรัก และเป็นสิ่งมีค่าของตน ดังนั้นความหมายเดิมของหมู่บ้านดับคำจึงหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ และความรักของผู้คนมีต่อบ้านเกิดมีค่าดัง **ทองคำ** นั้นเทียว แต่ต่อมาเมื่อผู้คนบุกรุกป่าไม้มากขึ้น ลำดับที่เคยมีน้ำทำอุดมสมบูรณ์ก็เกิดแห้งขอดในหน้าแล้งจนได้ชื่อว่า **ดับแล้ง** ก็เลยกลายเป็นชื่อหมู่บ้านเรียกกันต่อ ๆ มา และใช้เป็นทางการตลอดมาด้วย

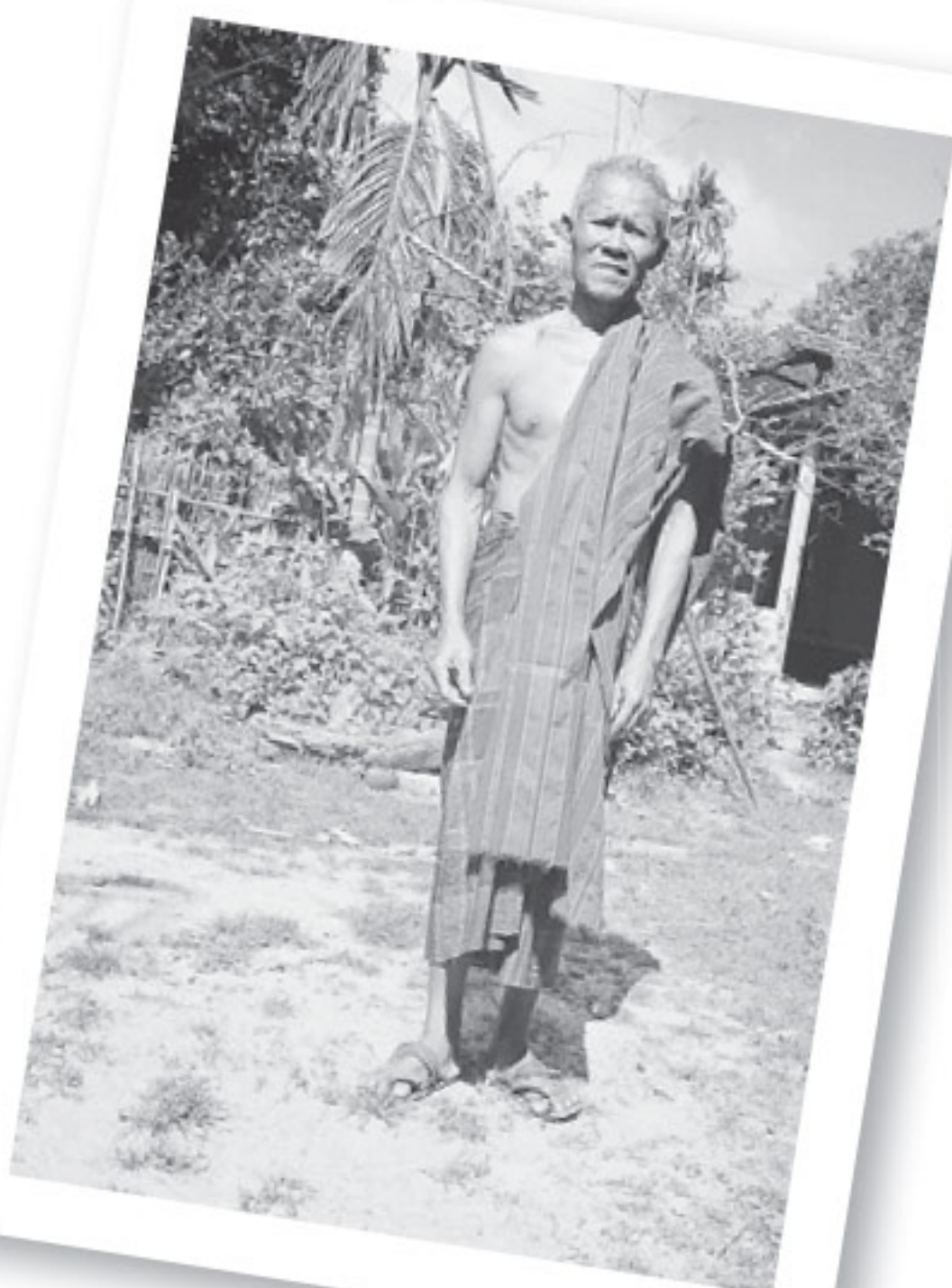
ชาวประชาในหมู่บ้านนี้จึงได้ชื่อว่าเป็น "ชาวบ้านดับแล้ง" แทนจะเป็น "ชาวบ้านดับคำ" หรือตามสำนวนหมู่บ้านก็จะเรียกว่า "ไทบ้านดับแล้ง" และ "ส่วยบ้านดับแล้ง"

ส่วยบ้านดับแล้ง

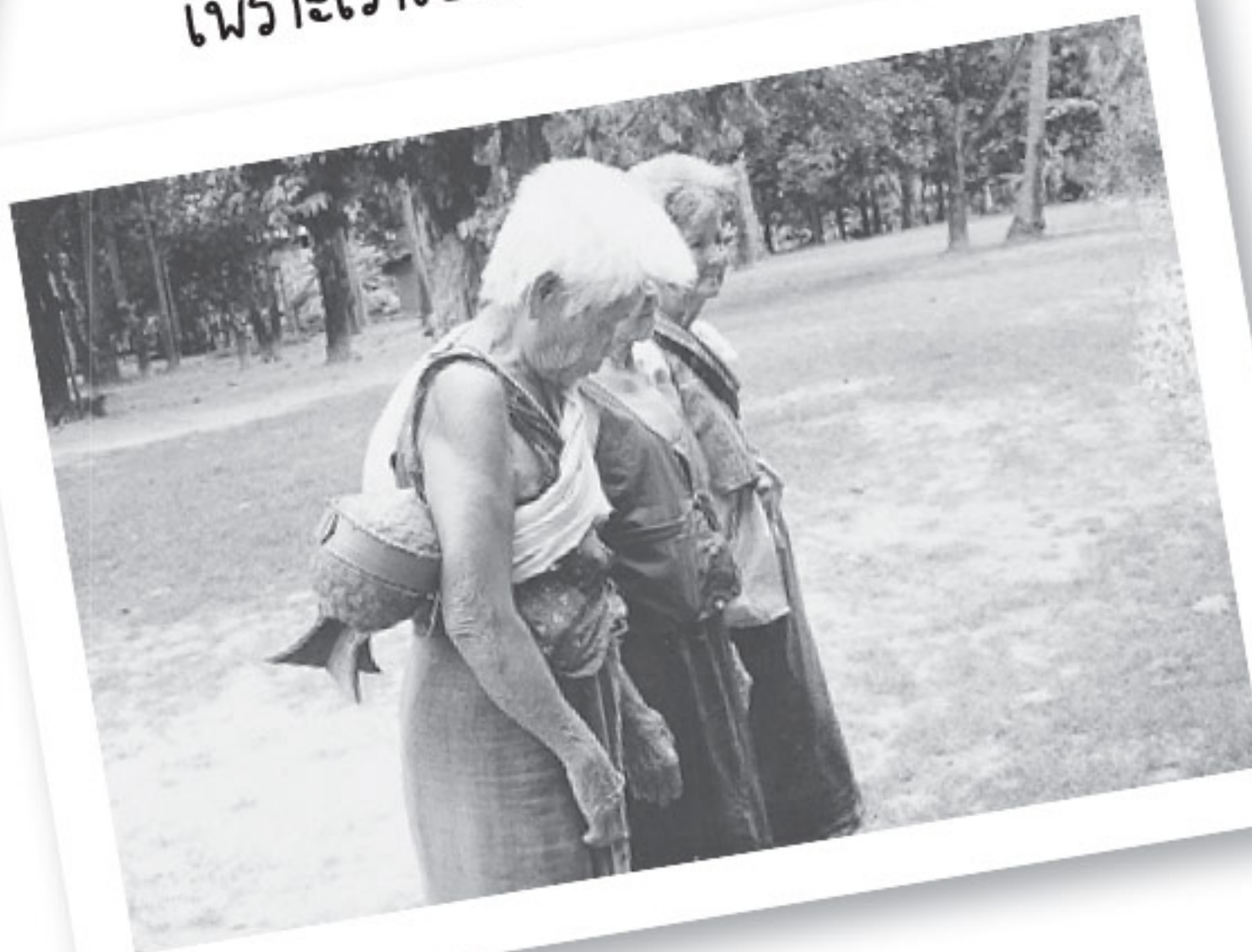
เป็นคำที่ให้ความรู้สึกต่ำต้อยน้อยหน้าอย่างหนักสำหรับยายนางและเด็ก ๆ ในหมู่บ้าน ในยามได้ไปอยู่ปะปนกับผู้คนในสังคมหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ถูกเขาเรียกเราที่เล่นที่จริงว่าเป็นส่วยบ้านดับแล้ง เป็นคำที่ให้ความรู้สึกเจ็บปวดอยู่ลึก ๆ ตลอดมา โดยเฉพาะในช่วงเวลาเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น

ครั้งแรกที่ต้องเดินทางออกจากหมู่บ้านเพื่อเผชิญโลกกว้าง คือเมื่อต้องไปเรียนหนังสือชั้นมัธยมที่โรงเรียน

เขาว่าเราเป็นสวย ก็ช่วยไม่ได้
เพราะเราเป็นอย่างนี้มานานปีแล้ว

มัธยมวิสามันญ์บ้านสำโรง (คุรุราษฎร์ประชาสามัคคี) ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ตั้ง
ตำบล เป็นศูนย์กลางการค้า การศึกษาสำหรับผู้คน และเยาวชนจากหมู่บ้าน
ในละแวกนั้น นักเรียนทั้งหลายที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ในหมู่บ้าน
ของตน หากต้องการเรียนต่อให้สูงขึ้นต่างก็เดินทางมาเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้

ดังนั้นยายนางจึงเริ่มมีเพื่อนใหม่จากหมู่บ้านอื่น ๆ เป็นเพื่อนร่วมชั้น
เรียน ครั้นใครๆ ได้ยินว่าเรามาจากบ้านผับแล้ง เขาก็มักตวัดสายตาผ่านไป
ก่อนเอ่ยขึ้นแบบที่เล่นทีจริงว่า

"อ้อ... สวยบ้านผับแล้งซีแห่งยามฝนนะเอง"

ว่าแล้วก็ทำหน้ายิ้มๆ แม้อาจไม่จริงจังนัก แต่มันก็ทำให้คนฟังต้อง
ก้มหน้ากลืนความน้อยเนื้อต่ำใจลงในอกทุกครั้งที่ได้ยินคำนี้ เพราะคำว่า
"สวย" เป็นคำที่คนใช้เหยียดคนทางวัฒนธรรมคำหนึ่ง ในสมัยนั้นใครถูกเรียก
ว่าสวยก็หมายถึงเป็นคนไม่เจริญในทุกด้าน แตกต่างจากคนอื่นทั้งภาษา
วัฒนธรรม รูปร่างหน้าตา ผิวพรรณโดยสิ้นเชิง หากเราอยากให้ใครโกรธ
หรือเจ็บแค้นก็จงเรียกเขาว่าสวยเถอะ เป็นได้เรื่องแน่

การเหยียดกันทางวัฒนธรรมนั้น เป็นสิ่งที่มีมาตั้งแต่มนุษย์เริ่มอยู่กันเป็นสังคมมนุษย์ คนที่คิดว่าตัวเองอยู่ในกลุ่มชนที่มีอารยะ หรือมีความเจริญกว่ามักจะเหยียดหยาม ดูถูก ดูแคลนชนเผ่าอื่นๆ กลุ่มอื่นๆ ที่คิดเอาว่าเขามีอารยธรรมด้อยกว่าตน แม้ว่าความด้อยนั้นจะเป็นเพียงความแตกต่างก็ตาม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ชาวบ้านชาวเมืองอื่นๆ เขาก็หาว่าชาวบ้านฝัปล้างทั้งหมดเป็นส่วย เป็นชาวบ้านในดง ในห้วย ไม่เจริญทางวัฒนธรรมเท่าเทียมกับชาวบ้านอื่นๆ เขา

ที่เป็นดังนี้ก็เพราะบ้านฝัปล้างเป็นหมู่บ้านเก่าแก่สืบทอดฮีตคอง (จารีต ประเพณี) กันมาแต่โบราณ ตั้งอยู่ในแหล่งอุดมสมบูรณ์ของอีสาน มีข้าวในนาปลาในน้ำ มีสมุนไพร ไม้ป่า อาหาร ในดงดอน และห้วยหนองไม้ขาดแคลน มีการผลิตสิ่งของเครื่องใช้ครบวงจรในหมู่บ้าน ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการแลกเปลี่ยนกับหมู่บ้านอื่นๆ มากนัก วัฒนธรรมเก่าแก่ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณหลายอย่างจึงยังคงยึดถือกันเหนียวแน่นไม่เปลี่ยนแปลง ทำให้ดูแตกต่าง และเป็นๆ เซยๆ ในสายตาของชาวบ้านจากถิ่นอื่น

โดยทั่วไปชาวบ้านในแถบนี้มีอยู่สองกลุ่ม คือกลุ่มบ้านลาว กับกลุ่มบ้านเขมร หรือส่วย (กวย กูย บลู่) แต่ทั้งหมดก็เรียกตัวเอง และคนอื่นเป็นไท เช่นว่า ไทบ้านลาว ไทบ้านส่วย ไทเขมร ไทกูย ไทเจ้า ไทซ้อย ก็เลยเป็นไทกันทั้งหมด

ยกตัวอย่างจารีตฮีตคองเดิมที่ชาวบ้านฝัปล้างยึดถือกันมาอย่างเหนียวแน่น เช่น เด็กผู้หญิงพอเข้าสู่วัยรุ่น แรกเนื้อสาวต้องหัดกินหมาก ย้อมฟันให้เป็นสีดำ ใครที่เติบโตเป็นสาวแล้วยังฟันขาวอยู่ถือว่าไม่มีวัฒนธรรม หรือเป็นลูกที่พ่อแม่ละเลยไม่สั่งสอนอบรมนั้นแหละ (โชคดีที่ยายนางเป็นลูกครูใหญ่และตอนโตจะเป็นสาวได้ไปเรียนหนังสือในเมืองจึงไม่ต้องหัดกินหมากย้อมฟัน) ส่วนเสื้อผ้าการแต่งกายไม่ว่าชายหรือหญิง ในหมู่บ้านเราส่วนมากใช้ผ้าฝ้าย ผ้าไหมทอมือ ย้อมสีคราม หรือลายมัดหมี่

ตาโต ๆ สีสันฉูดฉาดเป็นเอกลักษณ์ ในด้านวัฒนธรรมการพูดจานั้น ยิ่งมีสำเนียงที่แตกต่างอย่างชัดเจน ด้วยชาวบ้านนับแต่ทั้งหลาย มีสำเนียงออกเสียงห้วนสั้น (อย่างสำนวนว่าเหมือนเลียมขุดขี้) และออกเสียงสระเอื้อไม่ได้เลย ทั้งหมดมีแต่สระเอีย เช่นว่า

“วันนี้มีเพียนมาเฮียน จึงแกงเนี้ยใส่มะเขียใส่เกียเค้มเค้มสุกกันกิน กินกันจนหมดไม่มีเหลี้ยเผียหมาเลยละ”

“นุ่งเสี้ยสี่เหลียงพายเรียไปเมียงอุบล”

(เพียน-เพียน, เฮียน-เรียน, เนี้ย-เนื้อ, มะเขีย-มะเขือ, เกีย-เกลือ, เหลี้ย-เกลือ, เผีย-เผื่อ, เสี้ย-เสื่อ, เหลียง-เหลื่อง, เรีย-เรือ, เมียง-เมือง)

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นไทบ้านนับแต่ เราก็ยังภูมิใจในความเป็นหมู่บ้านแห่งคำของตนเอง ผู้เฒ่าผู้แก่เคยเอ่ยคำขวัญประจำหมู่บ้าน ที่เป็นบทกลอนสั้น ๆ ภาษาลาว อันหมายถึงความเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ ดินดำน้ำชุ่มของหมู่บ้านนี้อย่างภาคภูมิใจไว้ว่า

ผ้าไหม ผ้าฝ้าย เครื่องใช้ เครื่องบูชา
ล้วนมาจากฝีมือ

"บ้านฉันคำดินดำน้ำชุ่ม
 ปลาชุมบ่อนคือแซ่แก่งหาง
 ปลานางบ่อนคือขอนไม้ลั่น
 จักกะจั่นฮ้องคือฟ้าล่งบน"

(**บ่อน** ในภาษาลาว หมายถึง ลักษณะการไหลขึ้นมาหาใจเหนือหน้าของปลา และ**ปลากุ่ม**ซึ่งเป็นปลาประเภทปลาสร้อยตัวไม่ใหญ่โตนัก แต่ที่บ้านฉันเลี้ยงนี้มันบ่อนแต่ละทีตีน้ำเป็นวงกว้างราวกับจะแซ่ฟาดหาง คิดดูเอาเถิดว่ามันตัวใหญ่ขนาดไหน ส่วน**ปลานาง**หรือปลาเนื้ออ่อนนั้น เวลามันบ่อนทีก็เสียงดังราวกับขอนไม้ที่กำลังจะล้มครืนลงเขียวละ)

ห้าสิบปีนี้เป็นช่วงเวลาที่ยาวนานไม่น้อยเลยนะ ครอบครัวของยายนางอพยพมาเป็นคนเมืองกันหลายปีแล้ว มีโอกาสกลับไปบ้านฉันเลี้ยงที่ไร้มักจะมองหาร่องรอยที่ตัวเองเคยอยู่อาศัย เคยวิ่งเล่นซอกซอน ซ่อนหา ปีนป่ายสนุกสนาน ต้นมะขามเก่าแก่และต้นโพใหญ่ที่แผ่กิ่งก้านสาขาร่มรื่นอยู่ริมกำแพงวัดยังคงให้ร่มเงาครึ้มเย็นอยู่เช่นเดิม แต่สวนกล้วย สวนกกตาลที่เคยอยู่หลังบ้านหายไปกลายเป็นบ้านเรือนแออัด บ้านหลังเก่าได้ถูกล้างกับยุงข้าวที่เคยมีคอกหมูอยู่ใต้ถุนกลายเป็นบ้านแบบตึกสองชั้นสมัยใหม่ขึ้นมาแทน

หนูลองนึกดู ถ้าวันใดไฟฟ้าดับ น้ำประปาไม่ไหล การดำเนินชีวิตประจำวันจะถูกละหุกละเหิงเพียงไร แต่ที่บ้านฉันเลี้ยงสมัยนั้นเราไม่รู้จักไฟฟ้าหรือกว่ามันคืออะไร แม้แต่ตะเกียงน้ำมันก๊าดก็มีใช้เฉพาะบ้านที่ทันสมัยที่สุดเท่านั้น และน้ำที่ไหลมาตามท่อสู่บ้านเรือนสะดวกๆ อย่างทุกวันนี้เนี่ย อยู่นอกเหนือจากความคิดฝันของเราทีเดียว อย่างว่าแต่เกมคอมพิวเตอร์ หรือรายการโปรดทางโทรทัศน์เลย แม้แต่วิทยุยายนางก็มารู้จักตอนเรียนชั้นประถมแล้ว

มานึกดูแล้วก็น่าจะจริง ไม่น่าโกรธเลยนะ ที่ถูกหาว่าเป็นส่วยที่จริงส่วยบ้านใด ก็คือไทบ้านนั้นนั่นแหละ

หมากจั่วกับยางวง

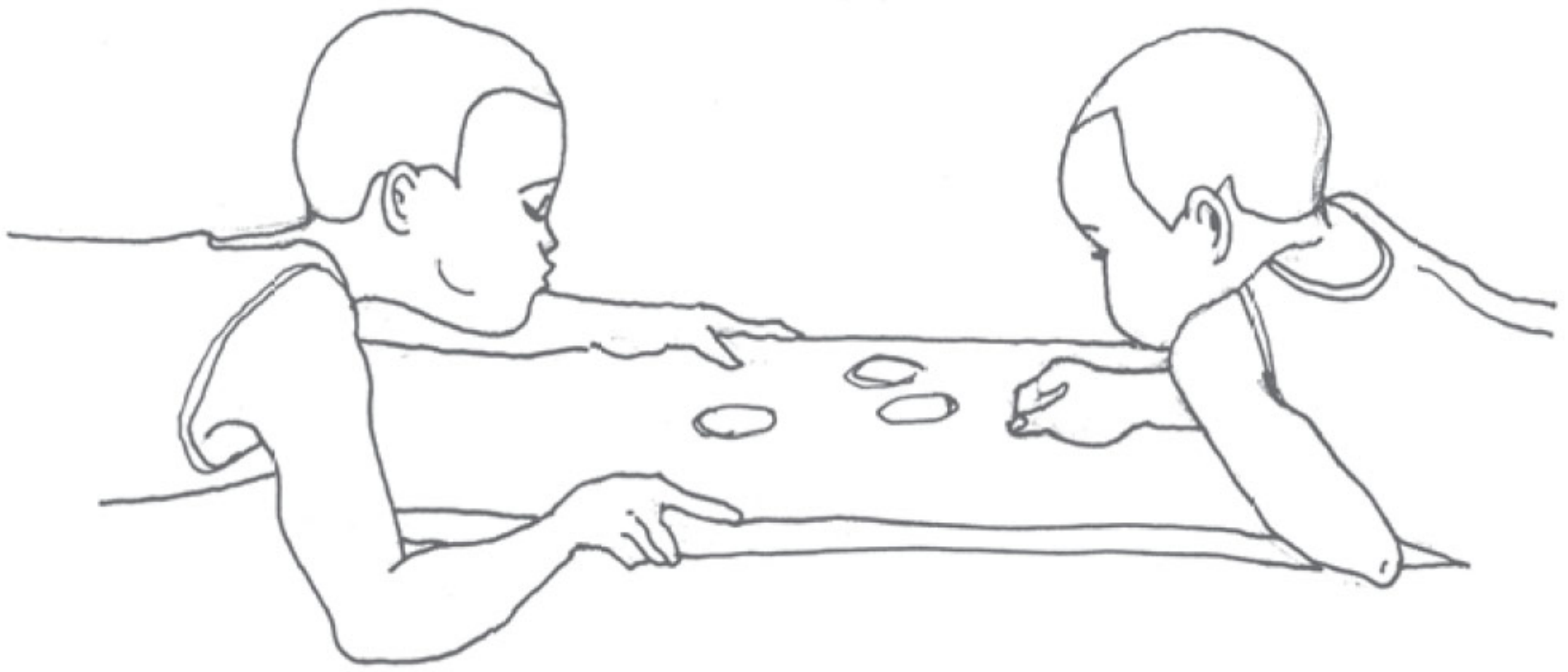
เด็ก ๆ สมัยนี้เขาฝันอยากได้อะไรกันบ้างนะ สมัยยายนาง
ยังเป็นเด็กนั้น เคยมีความฝันใฝ่มากมาย เปลี่ยนแปลงไปตามวัย เวลา และ
สิ่งแวดล้อมที่มากกระทบให้เกิดความอยากได้ใคร่เป็น บางความฝันก็อยู่ไกล
เกินเอื้อมมันจึงไม่อาจเป็นจริงขึ้นมาได้ บางความฝันทำให้เราเฝงและเฝงฟัน
เอามาจนได้ (อย่างการเป็นนักเขียนนี้ก็เฝงฝันมานาน และก็เฝงจนได้ใน
ปัจจุบัน เคยได้รับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี ด้วยนะ) แต่บางความฝันก็ถูกสกัดกั้นด้วยความเชื่อ
ประเพณี วัฒนธรรม คีลธรรมที่ครอบงำในสังคมแห่งยุคสมัย หลายความฝัน
จึงยังเป็นแค่ความคิดฝัน

ความคิดฝันบางอย่างทำให้เรามีความสุข มองโลกสดใส นั่งยิ้มอยู่
คนเดียวก็ได้ และก็เฝงบ้างที่ยังตราตรึงในใจมาจนปัจจุบัน นึกถึงทีไรก็เฝง
ตัวเองอยู่เฝงคลาย

ครั้งหนึ่งตอนเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษา

โรงเรียนวัดบ้านผับแล้ง เด็ก ๆ มีของเล่น
สุดฮิตคือการตีเฝงมะขาม เป่ายาง และ
กระโดดยาง ลานดินทรายกว้างใหญ่

สะอาดสะอาด ร่มรื่นได้ต้นไม้ คือสถานที่สุดโปรดของพวกเราเป็นที่นั่งเล่น
หยอกล้อ และลงนอนคลุกเคล้าเป่าอย่างพัวพันกัน

อาคารเรียนของพวกเราคือศาลาการเปรียญของวัด เราเรียกว่า
"ศาลาใหญ่" เข้าๆ จะใช้เป็นที่ฉันจังหัน (อาหารเช้า) ของพระ เณร ในวัด
ดังนั้นเด็กบางคนที่มาโรงเรียนแต่เช้าก็จะได้กินอาหารที่เหลือจากพระสงฆ์ ซึ่ง
หากเป็นโอกาสพิเศษ เช่น วันพระ หรือเมื่อมีงาน มีบุญ มักมีข้าวต้มมัด
ขนมเทียนที่เราเรียกขนมหมกกล้วยสุกและมะม่วงสุก (ในฤดูมะม่วง) มาเป็น
ของแถมด้วย กินเสร็จเด็กๆ ก็จะช่วยกันเก็บถ้วยชามไปล้าง เราถูกสอนว่า
หากใครช่วยงานวัดจะได้บุญ การล้างถ้วยชามของวัดให้สะอาดนั้นโตขึ้นจะ
เป็นผู้มีผิวพรรณผุดผ่อง เด็กผู้หญิงที่รักสวยรักงามอยู่แล้วจึงแย่งกันทำงาน
นี้เลยทีเดียว

ในช่วงฉันเพล พระท่านจะฉันที่ศาลาหลังเก่าใกล้ลิ้ม (โบสถ์) เพื่อให้
ความสะดวกแก่กิจกรรมการเรียนการสอน แต่ในวันพระ และช่วงมีงาน
เทศกาลต้องใช้ศาลาใหญ่พวกเราก็จะได้หยุดโรงเรียนกัน

รายรอบวัดคือต้นไม้ใหญ่ ด้านตะวันออกนั้นเป็นป่าไม้ มีต้นไม้สูง
สล้างร่มครึ้ม เช่น ต้นยางใหญ่ ต้นมะม่วงพิมเสน ปากกล้วย กอไผ่ และ

เครื่องเคารพๆ เป็นส่วนที่ห่างไกลจากกฎ ศาสดาต่างๆ เป็นที่ตั้งฐาน (ส้วม) ของวัดในป่านี้เองที่เป็นที่เล่นซ่อนหาของพวกเรา มีโพรงไม้ใต้ถาวรลัยซึ่งเราจงไว้ทำเป็นช่องๆ สมมติเป็นถ้ำยักษ์ ถ้ำพระฤๅษี ตัวละครในนิทานพื้นบ้าน เป็นที่เข้าใจและรู้จักในกลุ่มเด็กๆ ด้วยกัน ส่วนด้านอื่น ๆ ของวัดมีต้นไม้เรียงรายตามแนวรั้ว ล้วนเป็นต้นไม้ใหญ่แผ่กิ่งก้านให้ร่มเงาครอบคลุมถึงถนนด้านนอกและบ้านเรือนผู้คนด้วย เช่น ต้นโพ ต้นมะขาม ต้นกระดังงา ต้นดอกจำปาลาวเก่าแก่ที่ลำต้นคดๆ หยักไปงอมาเหมือนตุ๊กตาไม้หรือคนพิการที่ได้รับการต่อขาต่อแขนอันปูดโปนแล้วยังยืนแอ่นกางแขนอวดขาอันคดๆหยักๆ ของตนกระนั้น

ได้ต้นไม้เหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นลานโล่ง สะอาดสะอาดด้วยความเอาใจใส่ของพระเณรในวัด ทั้งในช่วงงานตรุษสงกรานต์ของทุกปีจะมีการขนทรายเข้าวัด ลานดินนี้จึงเป็นพื้นทรายขาวสะอาด เด็กๆ ถูกสอนให้เชื่อว่าหากใครทำให้พื้นที่ในบริเวณวัดสกปรก ต่างพร้อม แม้เพียงรอยถ่มน้ำลายใส่ก็จะมีบาปหนักติดตัว ดังนั้นเราจึงช่วยรักษาความสะอาดกันด้วยใจรักบุญ แม้เวลาปวดฉี่เราก็กังวักกลับบ้าน หรือวิ่งไปสวนใดสวนหนึ่งนอกอาณาเขตวัด

ได้ต้นไม้ใหญ่ในบริเวณวัดจึงใช้เป็นที่นั่งเล่น นอนเล่นได้อย่างสนิทใจ

การเล่นของเด็กๆ มักเวียนไปตามฤดูกาล ช่วงหน้าฝนเราจะเล่นหมากเตย หมากดี หมากเก็บกันที่ได้ถูศาลาเรียนของเรา ฤดูที่มีเมืล็ดมะขาม มะค่า เราจะเล่นดีดทดลองความแม่นยำ เป็นการฝึกกล้ามเนื้อเล็ก และหัดนับเลข รวมเลขไปด้วย ส่วนการเป่ายางจะฮิตเล่นกันเป็นช่วงๆ ไม่เลือกฤดูกาล

ยางที่ว่านี้คือยางวงสำหรับรัดของ วงเล็กๆ ขนาดสวมข้อมือได้พอดี สีสันสดใส เด็กผู้หญิงนำมาสวมเป็นกำไลข้อมือแล้วสวยสุดจิตสุดใจเชียวในสายตาและความรู้สึกของพวกเรา ใครมีมากเต็มข้อมือถือว่าทันสมัยแก่เก๋อย่าบอกใครทีเดียว ส่วนเด็กผู้ชายที่ไม่นิยมสวมกำไลข้อมือเขาก็จะนำยางนี้

เกี่ยวกับผู้เขียน

"ยายนาง" ชื่อจริงคือ นางสมนึก พานิชกิจ เกิดที่บ้านโนนจา ตำบลขามป้อม อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี อายุได้ ๕ ขวบ พ่อย้ายมาเป็นครูใหญ่ที่โรงเรียนวัดบ้านฝัปลั้ง ตำบลสำโรง อำเภอวารินชำราบ (ปัจจุบันเป็นอำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี) ใช้ชีวิตในหมู่บ้านนี้ เติบโตขึ้นมาท่ามกลางวิถีชีวิต วัฒนธรรมชาวอีสานแบบดั้งเดิมที่กำลังจะก้าวสู่พรมแดนแห่งการเปลี่ยนแปลง เสียงล่ำ เสียงแคนจึงฝังลึกติดแน่นในห้วงดวงใจ แม้เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่และโยกย้ายจากบ้านโนนจาน บ้านฝัปลั้งไปแสนไกลแล้วก็ตาม

ในความเป็น "ฝัปล้ำ" ไม่ใช่ "ฝัปลั้ง" ของถิ่นที่หล่อหลอมให้เติบโตมานั้น ก่อให้เกิดความรู้สึกที่มีต่ออีสานบ้านเกิดแตกต่างไปจากมุมมองของสังคมไทยในช่วงเวลาต่อ ๆ มา เคยปฏิเสธบ้ายเบียง ไม่อยากทำรายงานส่งอาจารย์ขณะเรียนอยู่วิทยาลัยอุบลราชธานี เมื่อท่านให้อ่านเรื่องสร้างสรรค์จากหนังสือของนักเรียนชื่อดังที่กล่าวถึงความทุกข์ยากปากหมองของชาวถิ่นอีสาน เคยน้ำตาปริ่มไหลด้วยความโมโหโกรธา ขณะดูคอนเสิร์ตใหญ่ระดับชาติหน้าศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานีที่มีการแสดงตลกแบบย่ำยีศักดิ์ศรีของหมอแคน สุดท้ายก่อนหยิบงานชิ้นนี้ขึ้นมาปิดฝุ่นทำอย่างจริงจัง ก็เมื่อได้ดูการแสดงของโจนัสและคริสตี้ชุดไทย ๔ ภาค ที่คนร้องคนแสดงเป็นเด็กต่างชาติ แต่กลับรักษาความงามเดิมไว้ได้จับใจ

ณ เวลานี้สังคมชาวบ้านได้ก้าวผ่านพรมแดนแห่งยุคสมัยมาเรียบร้อยแล้ว วิถีชีวิตดั้งเดิมจึงอยู่เพียงในความทรงจำที่ต้องบันทึกไว้ให้คนรุ่นหลังได้อ่านกันเท่านั้น

ผลงานเขียน

ด้วยความเป็นผู้คลุกคลีอยู่กับเด็ก และมีงานเขียนหนังสือเด็กและเยาวชนที่ได้รับรางวัลหลายเรื่อง จึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์ ๓ ระดับ ๘ ก่อนลาออกมาทำงานเขียนอย่างจริงจัง

ด้วยความรัก ความภูมิใจ ในความงามแห่งวัฒนธรรมดั้งเดิมอีสาน จึงทำการศึกษาค้นคว้าด้านนี้ รวมถึงประวัติอีสาน-ลาว และได้เรียบเรียงเป็นบทความ สารคดีหลายเรื่อง ตีพิมพ์ในหนังสือต่าง ๆ เช่น สตรีสาร กุลสตรี ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ จึงได้รับเลือกเป็นกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี ในปี ๒๕๔๑-๒๕๔๒

ผลงานเขียนได้รับรางวัล

การใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง (บทความ)	รางวัลชมเชยจากคุรุสภา
ตัวไหมของกะป้อ	รางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
สวนมะม่วง จากดวงดาว	รางวัลชมเชยจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
หมู่บ้านข้าวโพดหวาน	รางวัลชมเชยจากสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ
บ้านยานเหาะ	ได้รับเลือกจาก สกว. ให้เป็นหนังสือดี ๑ ใน ๘๘ เล่ม ประเภทวิทยาศาสตร์เพื่อเยาวชน
เจ้าแมวจอมขโมย	รางวัลชมเชยวรรณกรรมเยาวชน

“...ความสุขและความประทับใจ
ที่ได้รับจากการอ่านหนังสือเล่มนี้
จักเป็นแรงบันดาลใจ
ให้หลายคนลุกขึ้นมาจับปากกา
เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ในชีวิตของตน
เช่นเดียวกับผู้เขียน
ซึ่งจะทำให้สังคมไทยมีหนังสือดี ๆ
ไว้อ่านเพิ่มขึ้น...”

-- ผศ. อินทิรา ซาฮีร์ --

 NANMEEBOOKS www.nanmeebooks.com

หมวดสารคดีสำหรับเยาวชน/รางวัลแว่นแก้ว

ราคา 148 บาท

ISBN 978-974-258-129-9

9 789742 581299